

STAN WDRAŻANIA REGIONALNYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH 2007-2013 NA DZIEŃ 30.06.2011

8 lipca 2011 r.

Prezentowane dane pochodzą z Krajowego Systemu Informatycznego KSI SIMIK 2007-2013, zostały wygenerowane 1 lipca 2011 r. i przedstawiają stan wdrażania na 30 czerwca 2011 r. Poniżej zamieszczone są wyjaśnienia metodologiczne dotyczące poszczególnych kategorii:

- Ω **Alokacja** - Aktualna alokacja (środki UE) przeliczona na PLN wg obowiązującej metodologii i obowiązującego w danym miesiącu kursu euro Europejskiego Banku Centralnego (aktualnie z 29.06.2011 – **3,9987** PLN/EUR).
- Ω **Wnioski po ocenie formalnej** - Złożone wnioski o dofinansowanie, które pozytywnie przeszły ocenę formalną i zostały wprowadzone do KSI; wartość dotyczy dofinansowania ogółem, tj. środki UE+dofinansowanie z budżetu państwa dla projektów w ramach pomocy publicznej. Należy zwrócić uwagę, że wartość ta odnieszona do alokacji w części UE daje zawsze nieco zawyżony %, dlatego nie zaleca się jego przedstawiania.
- Ω **Wnioski zatwierdzone do realizacji** - Złożone wnioski o dofinansowanie, które pozytywnie przeszły wszystkie etapy oceny i zostały wprowadzone do KSI ze statusem „zatwierdzony”; wartość dotyczy dofinansowania ogółem, tj. środki UE+dofinansowanie z budżetu państwa dla projektów w ramach pomocy publicznej. Należy zwrócić uwagę, że wartość ta odnieszona do alokacji w części UE daje zawsze nieco zawyżony %, dlatego nie zaleca się jego przedstawiania.
- Ω **Podpisane umowy/ wydane decyzje** - Podpisane umowy (wydane decyzje), które zostały wprowadzone do KSI. Dane dotyczą aktualnej wersji umowy/decyzji i są pomniejszone o umowy rozwiązane i anulowane. Wykazywane są na wykresach w części odpowiadającej dofinansowaniu UE.
- Ω **Wydatki kwalifikowalne w zatwierdzonych wnioskach o płatność** - Wydatki kwalifikowalne (w części odpowiadającej dofinansowaniu UE) w zatwierdzonych wnioskach beneficjentów o płatność, wprowadzonych do KSI. Począwszy od 2011 r., dane uwzględniają kwoty wycofane i kwoty odzyskane w drodze przelewu. Liczba wniosków dotyczy tylko wniosków niepustych, czyli takich, w których wnioskuje się o refundację określonej kwoty (nie uwzględnia się zatem np. tzw. wniosków sprawozdawczych - o wartości zerowej, jak również korekt wniosków).
- Ω **Płatności na rzecz beneficjentów** - Środki w części odpowiadającej dofinansowaniu UE wypłacone beneficjentom na podstawie zatwierdzonych wniosków o płatność, wprowadzonych do KSI (wypełnione pole „data wypłaty” w KSI). Liczba oznacza liczbę zrefundowanych wniosków.
- Ω **Projekty zakończone** - Projekty dla których zatwierdzono wniosek o płatność końcową i wprowadzono do KSI (pole „wniosek o płatność końcową” wypełnione na „tak”). Wykazywane na wykresach w części odpowiadającej dofinansowaniu UE.
- Ω **Wydatki kwalifikowalne wykazane w deklaracjach do IC** - Wydatki kwalifikowalne (w części odpowiadającej dofinansowaniu UE) w deklaracjach złożonych do Instytucji Certyfikującej i (o ile nie wskazano inaczej) zatwierdzonych przez IC, wprowadzonych do KSI ze statusem „zatwierdzona”.

Stan wdrażania RPO ogółem

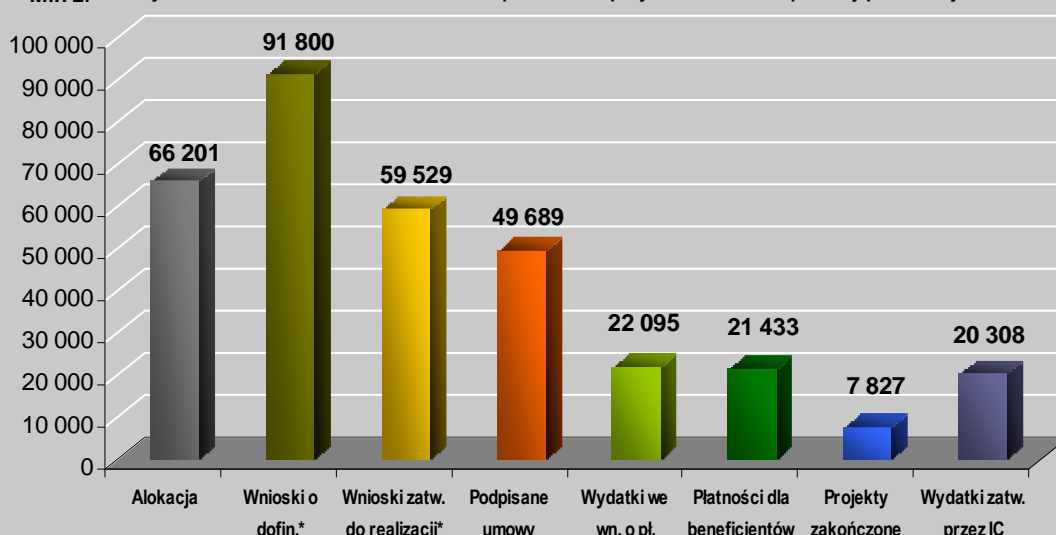
Według stanu na 30 czerwca 2011 r., w ramach 16 RPO zostało złożonych 43 367 wniosków o dofinansowanie na łączną kwotę dofinansowania 91,8 mld zł. Do realizacji zatwierdzono 24 771 wniosków, przy czym podpisano umowy/ wydano decyzje w przypadku 21 508 projektów o wartości dofinansowania z UE 49,7 mld zł (75,1% alokacji na lata 2007-13). We wnioskach o płatność beneficjenci wykazali poniesienie 22,1 mld zł wydatków (wartość odpowiadająca dofinansowaniu UE), co stanowi 33,4% alokacji. Instytucja Certyfikująca zatwierdziła deklaracje wydatków złożone przez Instytucje Zarządzające na kwotę 20,3 mld zł (dofinansowanie UE), co odpowiada 30,7% alokacji. O refundację 23,1 mld zł zawnioskowano do Komisji Europejskiej, co stanowi ok. 35% alokacji, wobec wymaganego minimum 7,68% (dla każdego województwa oddzielnie) w celu osiągnięcia najbliższej zasady 'n+3' na koniec 2011 r. i 24,69% na koniec 2012 r.

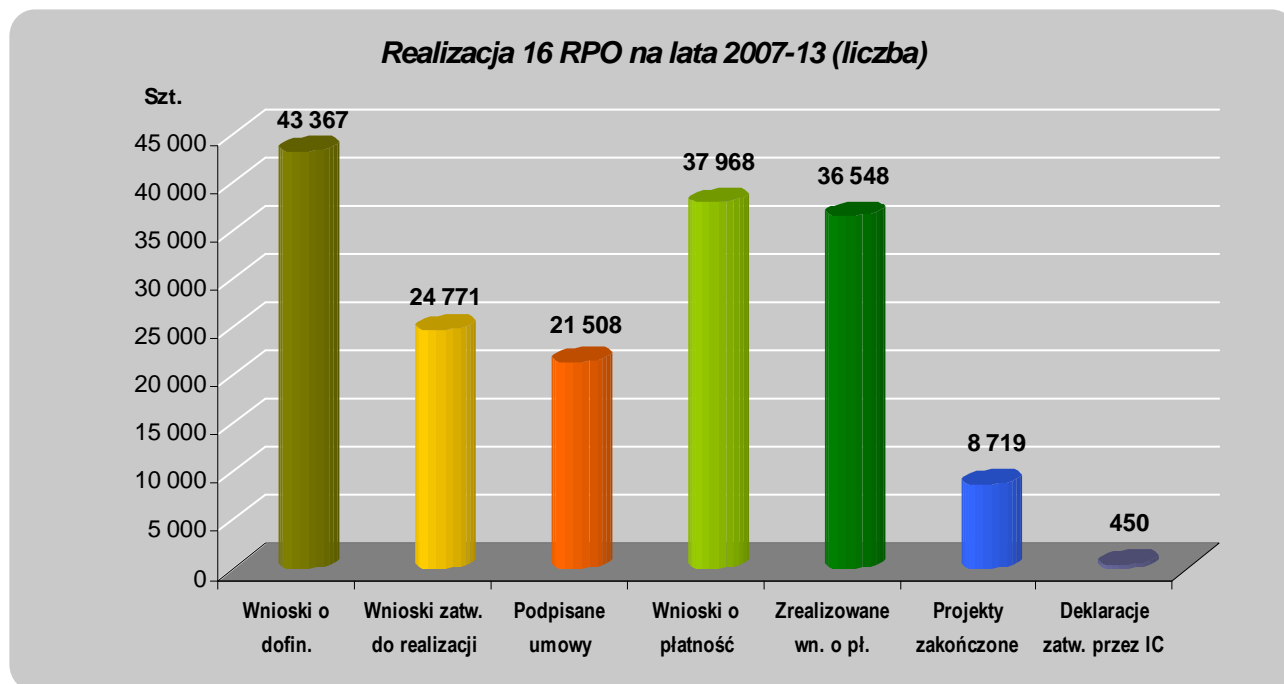

Analizując dane dotyczące wykorzystania alokacji, należy mieć na względzie, że w związku z dodatkowymi środkami z tytułu Krajowej Rezerwy Wykonania i Dostosowania Technicznego, alokacja zwiększy się w każdym z RPO przeciętnie o 4,4% (formalnie nastąpi to po zatwierdzeniu przez KE zmienionych dokumentów programowych - do końca 2011 r.).

Realizacja 16 RPO na lata 2007-13 (środki UE* w mln zł)

* Dane dot. złożonych oraz zatwierdzonych wniosków o dofinansowanie odnoszą się do wartości dofinansowania ogółem, tj. środki UE+ dofinansowanie z budżetu państwa dla projektów w ramach pomocy publicznej.

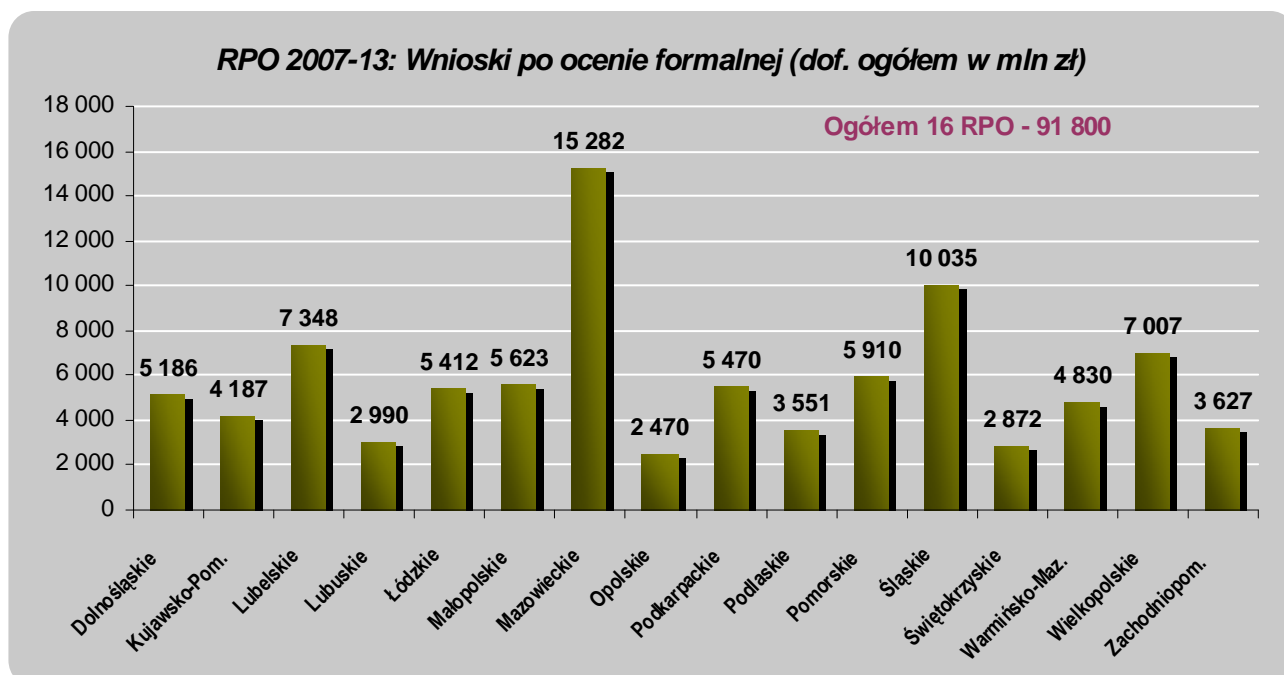

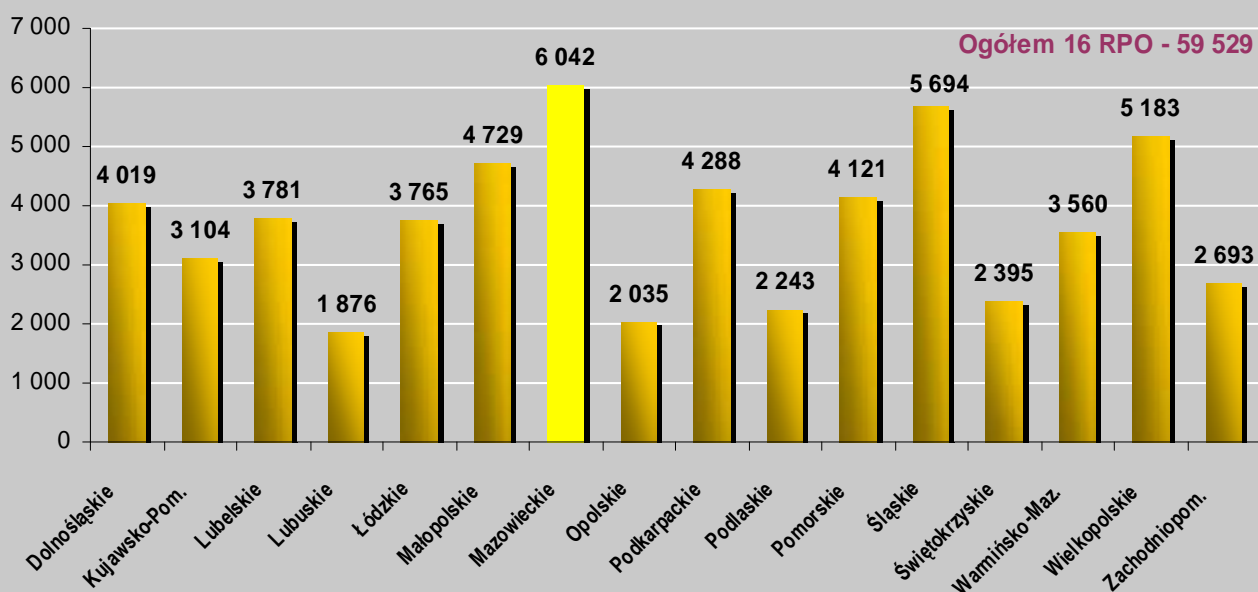
Stan wdrażania RPO w podziale na województwa

W czerwcu wartość dofinansowania wnioskowanego przez beneficjentów zwiększyła się o 0,5 mld zł, w całym półroczu było to 5,5 mln zł (ponad 3,7 tys. wniosków). O 1,1 mld zł (z czego blisko 50% przypadło na województwo mazowieckie) wzrosła w czerwcu łączna wartość dofinansowania projektów, które przeszły już wszystkie etapy weryfikacji i zostały zatwierdzone do realizacji. W I półroczu br. wzrost ten wyniósł ok. 4,5 mld zł (ponad 2,3 tys. zatwierdzonych wniosków). Wartość wnioskowanego oraz zatwierdzonego dofinansowania w podziale na poszczególne województwa przedstawiała się następująco:

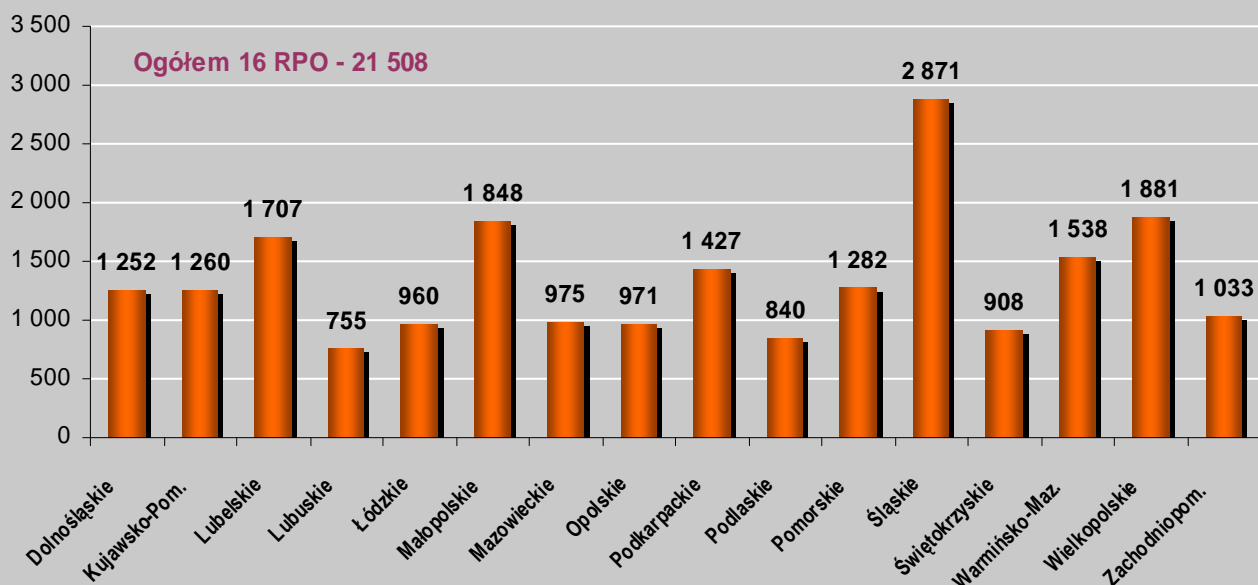

RPO 2007-13: Wnioski zatwierdzone do realizacji (dof. ogółem w mln zł)

I półrocze 2011 r. charakteryzowało się (po bardzo dobrych wynikach w roku poprzednim) niskim tempem przyrostu kontraktacji, która (wartość odpowiadająca środkom UE) zwiększyła się w tym okresie o niespełna 2 mld zł (ok. 1500 umów). Liczba podpisanych/wydanych umów/decyzji o dofinansowanie projektów w czerwcu wzrosła o 260, a wartość - o niecałe 0,5 mld zł. Średnia miesięczna wartość z dwunastu miesięcy wyniosła powyżej 1,6 mld zł i była niższa od notowanej w maju 2011 r. oraz od notowanej przed rokiem. Średnia wartość ogółem realizowanych projektów waha się od 2,8 mln zł (śląskie) do 7,3 mln zł (mazowieckie). Liczba oraz wartość podpisanych umów/wydanych decyzji w ostatnich dwunastu miesiącach oraz w podziale regionalnym przedstawiała się następująco:

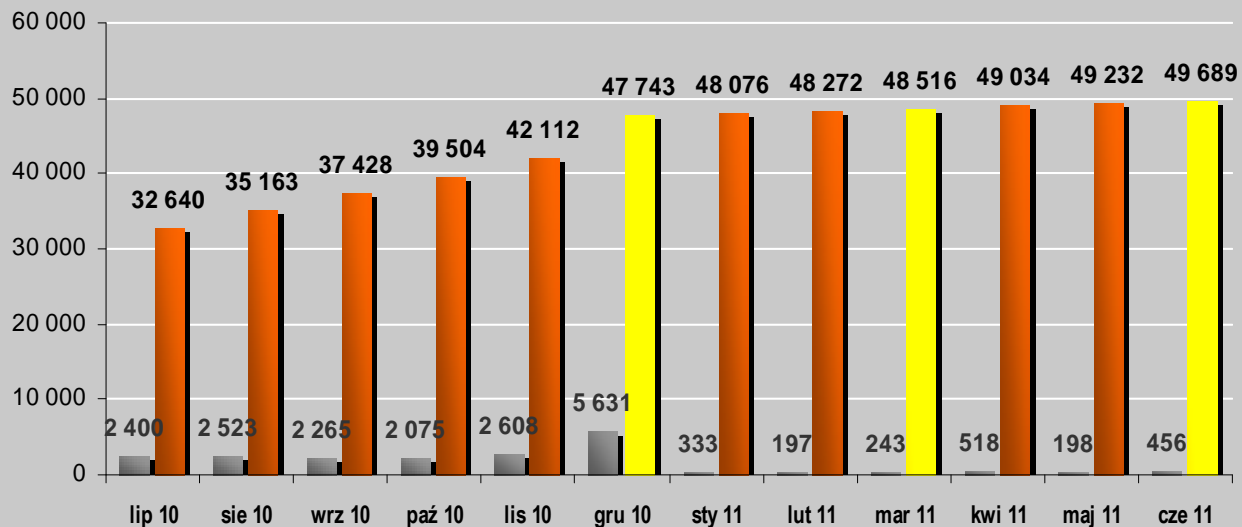
RPO 2007-13: Zawarte umowy/ wydane decyzje (liczba)

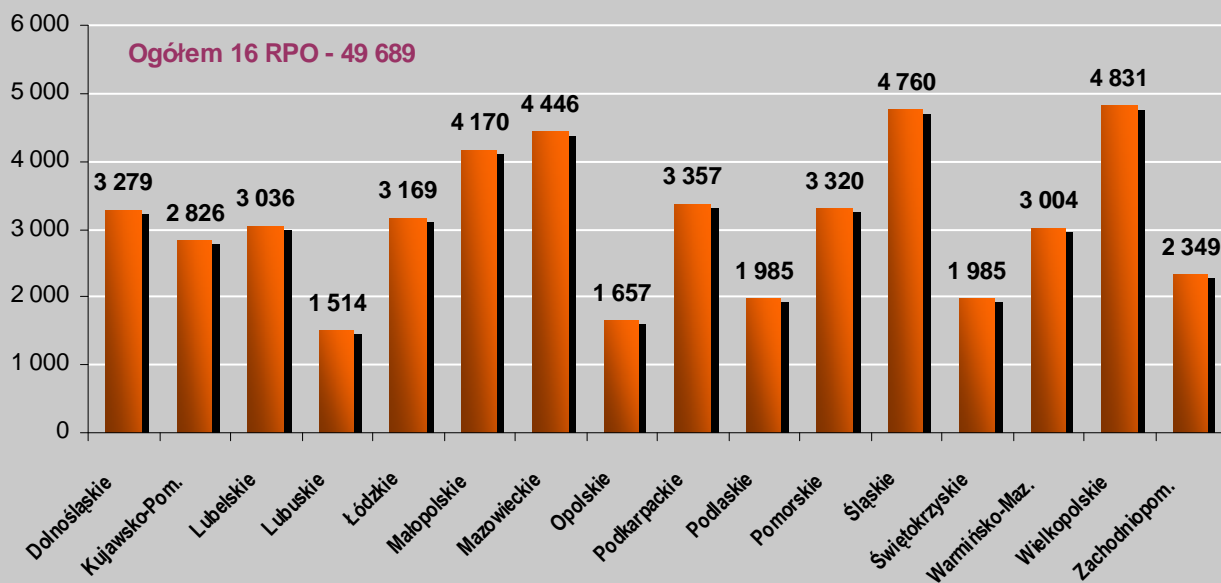
Realizacja 16 RPO 2007-13: Zawarte umowy/ wydane decyzje (środki UE w mln zł)

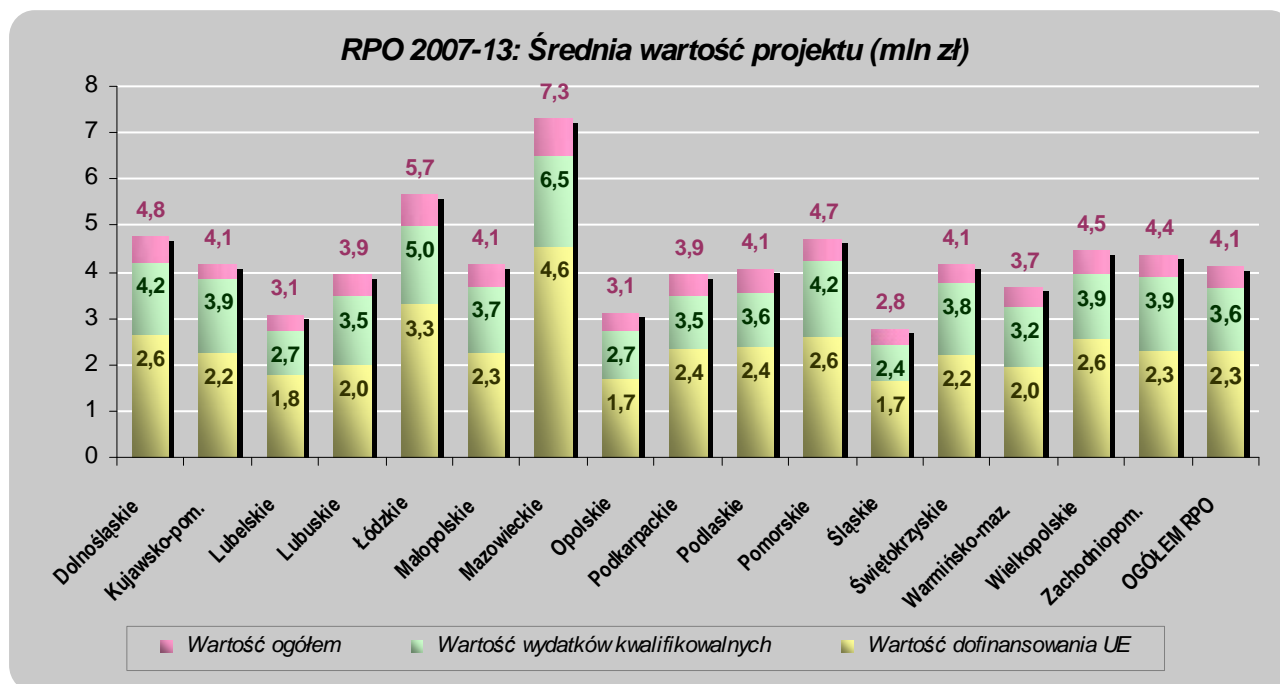
w danym miesiącu i narastająco

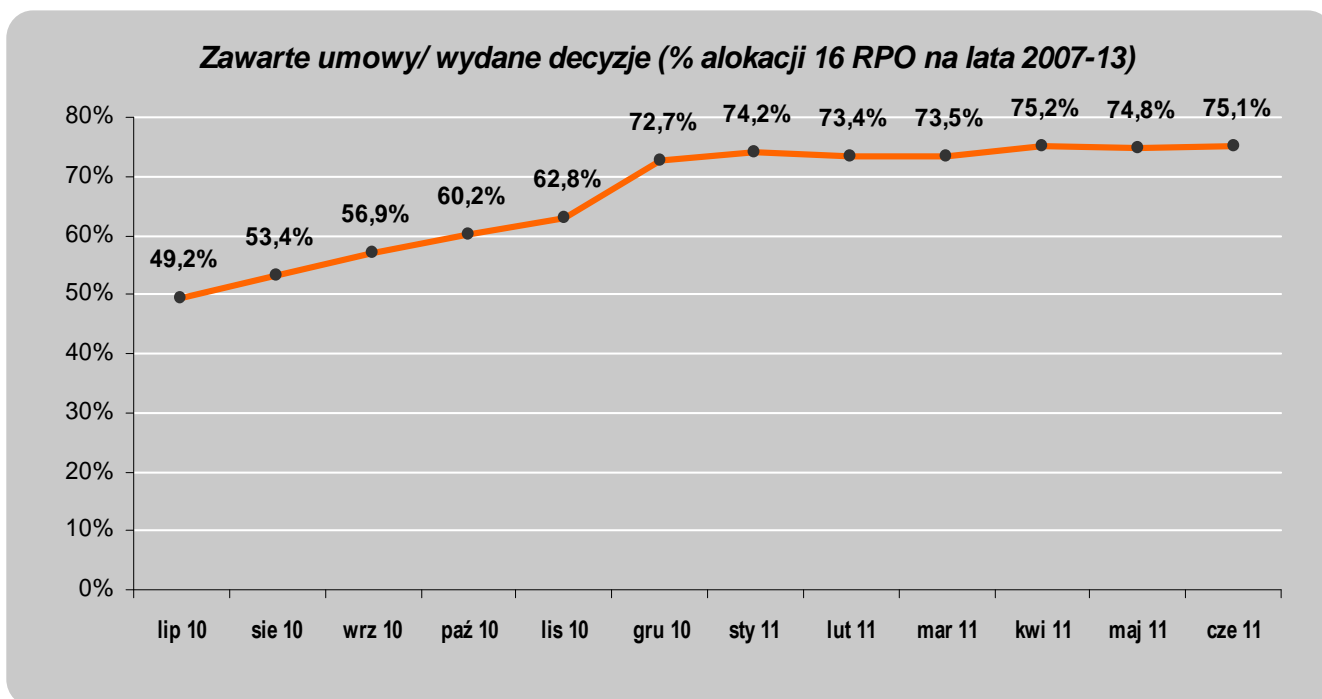
RPO 2007-13: Zawarte umowy/ wydane decyzje (środki UE w mln zł)

Ogółem 16 RPO - 49 689

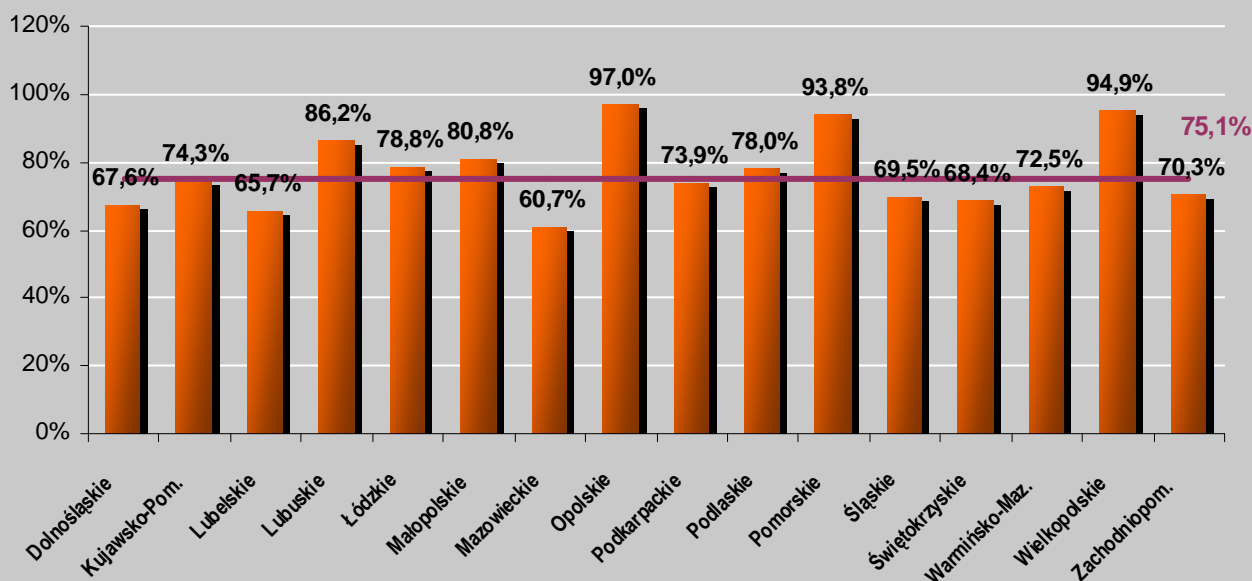

W stosunku do dostępnej na lata 2007-13 alokacji, wartość kontraktacji w 16 RPO wyniosła na koniec czerwca 2011 r. 75,1% i nieznacznie wzrosła w porównaniu do stanu na koniec maja. Była również o 2,4 pkt% wyższa niż na koniec 2010 r. W siedmiu województwach kontraktacja na koniec I półrocza 2011 r. przekraczała średnią, przy czym w trzech województwach wykorzystano już niemal całą dostępną przed spodziewanym na koniec 2011 r. uruchomieniem dodatkowych środków z Krajowej Rezerwy Wykonania i Dostosowania Technicznego alokację – w opolskim (97,0%), wielkopolskim (94,9%) i pomorskim (93,8%). Najniższy poziom notowano natomiast w województwie mazowieckim (60,7%).

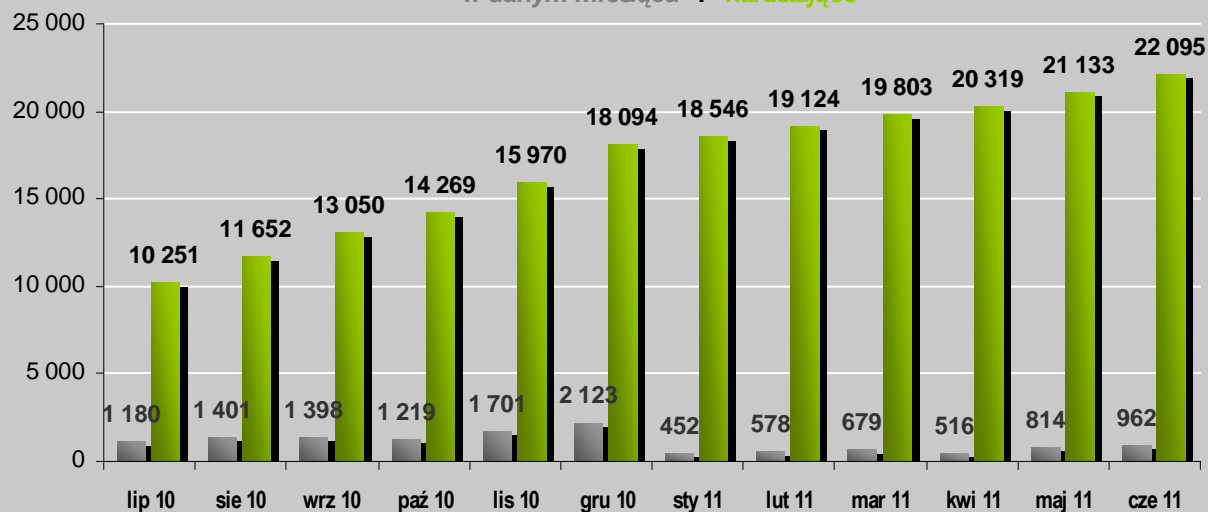
Zawarte umowy/ wydane decyzje (% alokacji RPO na lata 2007-13)

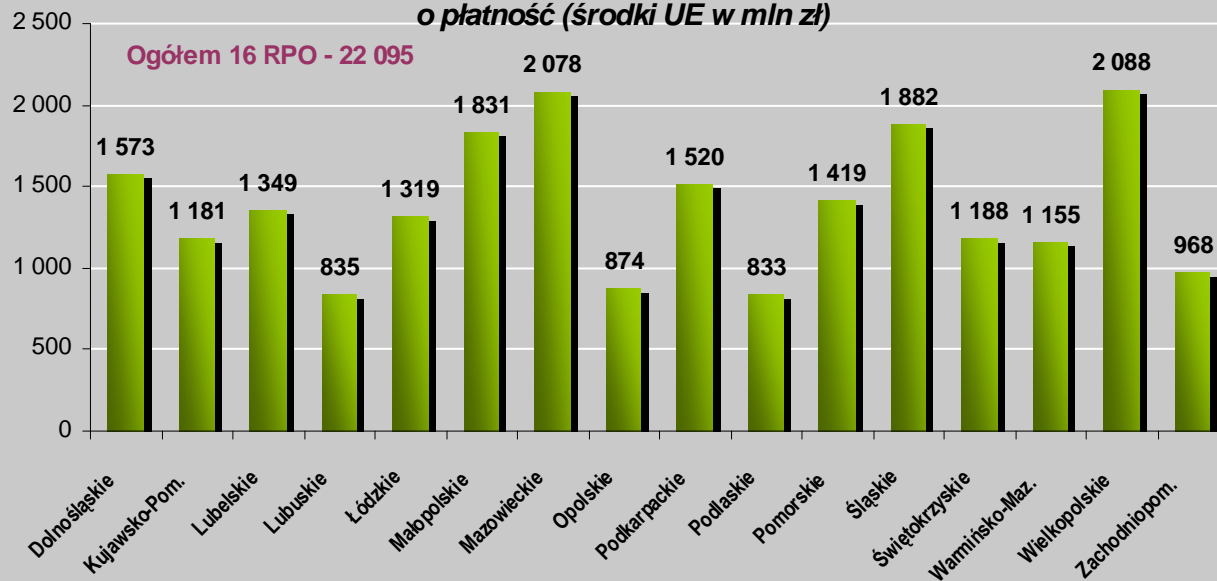
W czerwcu wartość dofinansowania UE wykazana przez beneficjentów w zatwierdzonych **wnioskach o płatność** zwiększyła się o blisko 1,0 mld zł i był to najwyższy miesięczny przyrost notowany w bieżącym roku. Odnotowane w 2011 r. spowolnienie jest w przypadku wydatkowania jednak zdecydowanie niższe niż w przypadku kontraktacji – w efekcie na koniec czerwca br. beneficjenci wydali i rozliczyli już 44% zakontraktowanych środków, podczas gdy na koniec 2010 r. – jedynie 38%. Średnia miesięczna wartość wydatków z ostatnich dwunastu miesięcy nieznacznie wzrosła i wyniosła w czerwcu blisko 1,1 mld zł, pozostając przy tym na znacznie wyższym poziomie niż przed rokiem (690 mln zł). W stosunku do dostępnej alokacji, wykorzystanie środków wyniosło na koniec czerwca 33,4% (wobec 27,6% na koniec 2010 r.). Najwyższy poziom wydatków narastająco odnotowano w województwach: opolskim (51,2% alokacji) i lubuskim (47,5%). Najmniejszy natomiast – w śląskim (27,5%) oraz warmińsko-mazurskim (27,9%).

Realizacja 16 RPO 2007-13: Wydatki wykazane we wnioskach o płatność (środki UE w mln zł)

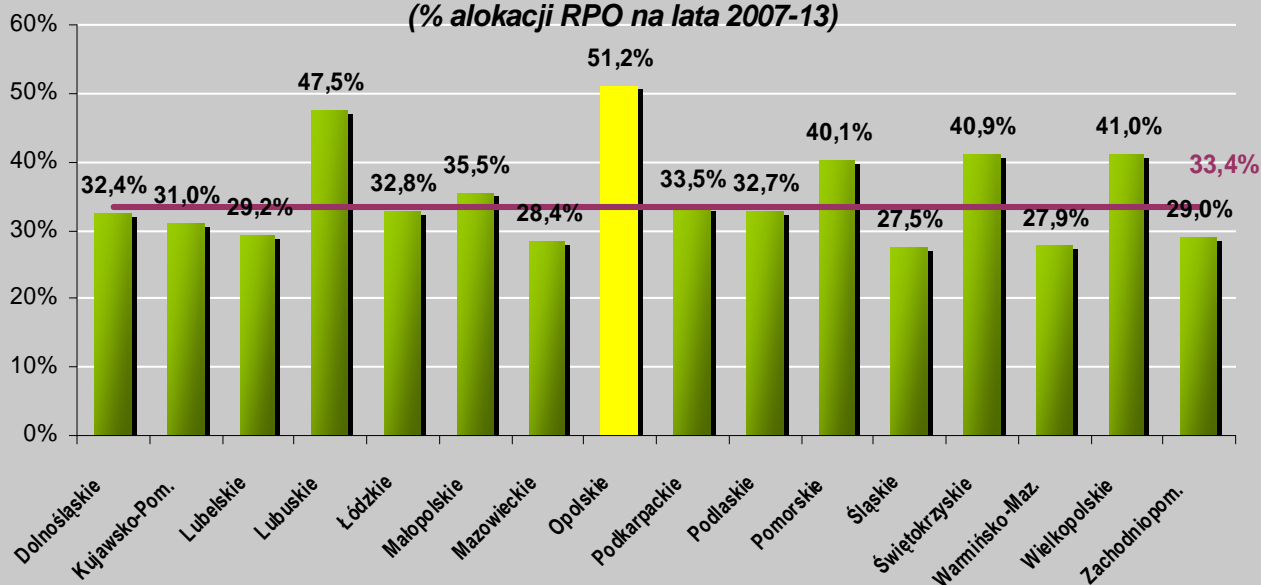
w danym miesiącu i narastająco

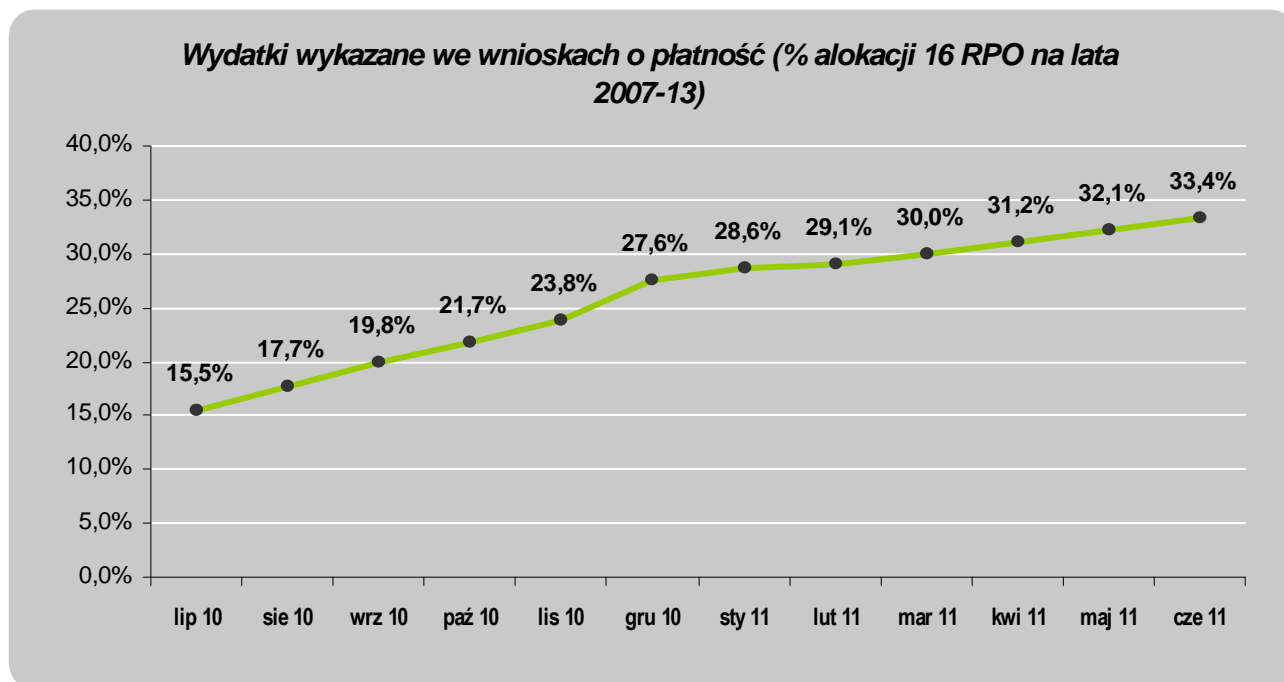

RPO 2007-13: Wydatki kwalifikowalne we wnioskach o płatność (środki UE w mln zł)

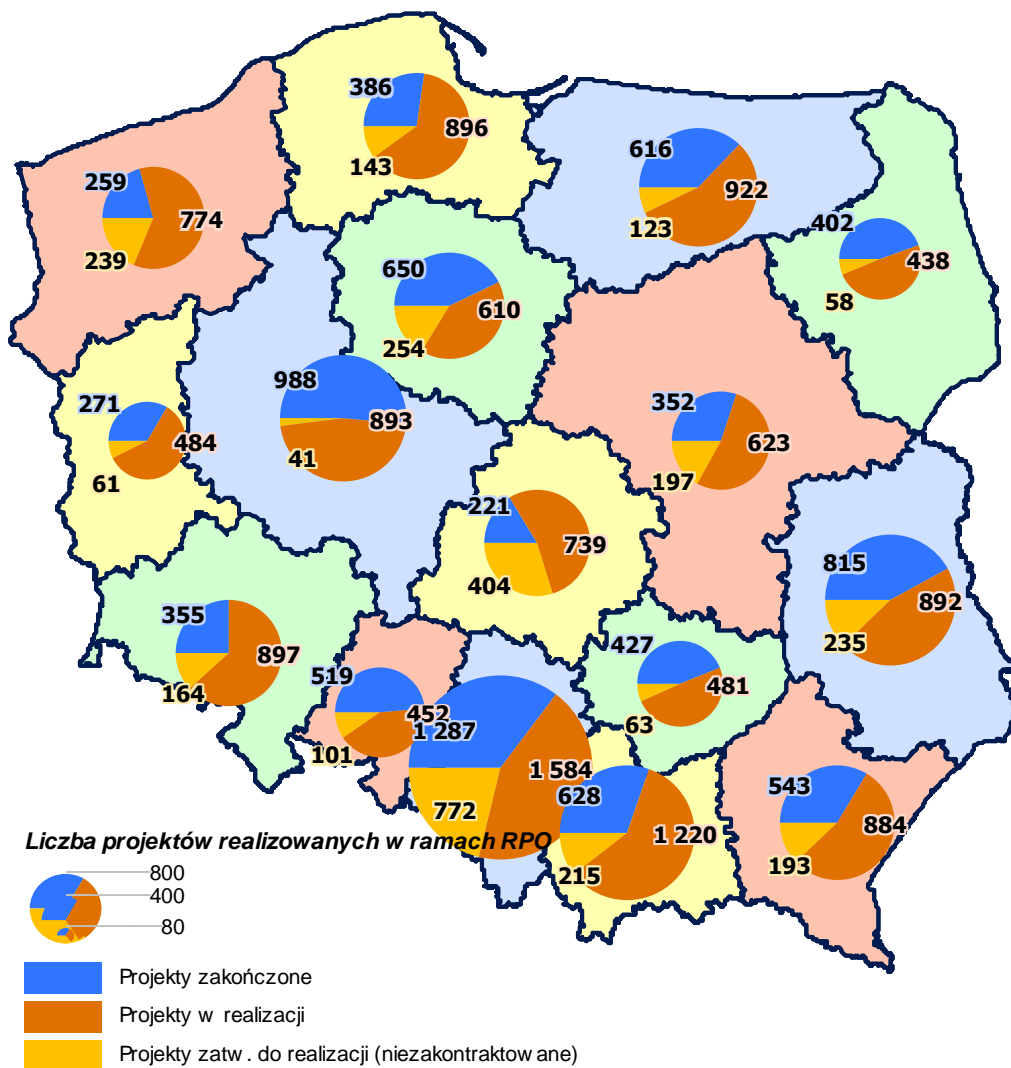
Wydatki kwalifikowalne we wnioskach o płatność (% alokacji RPO na lata 2007-13)

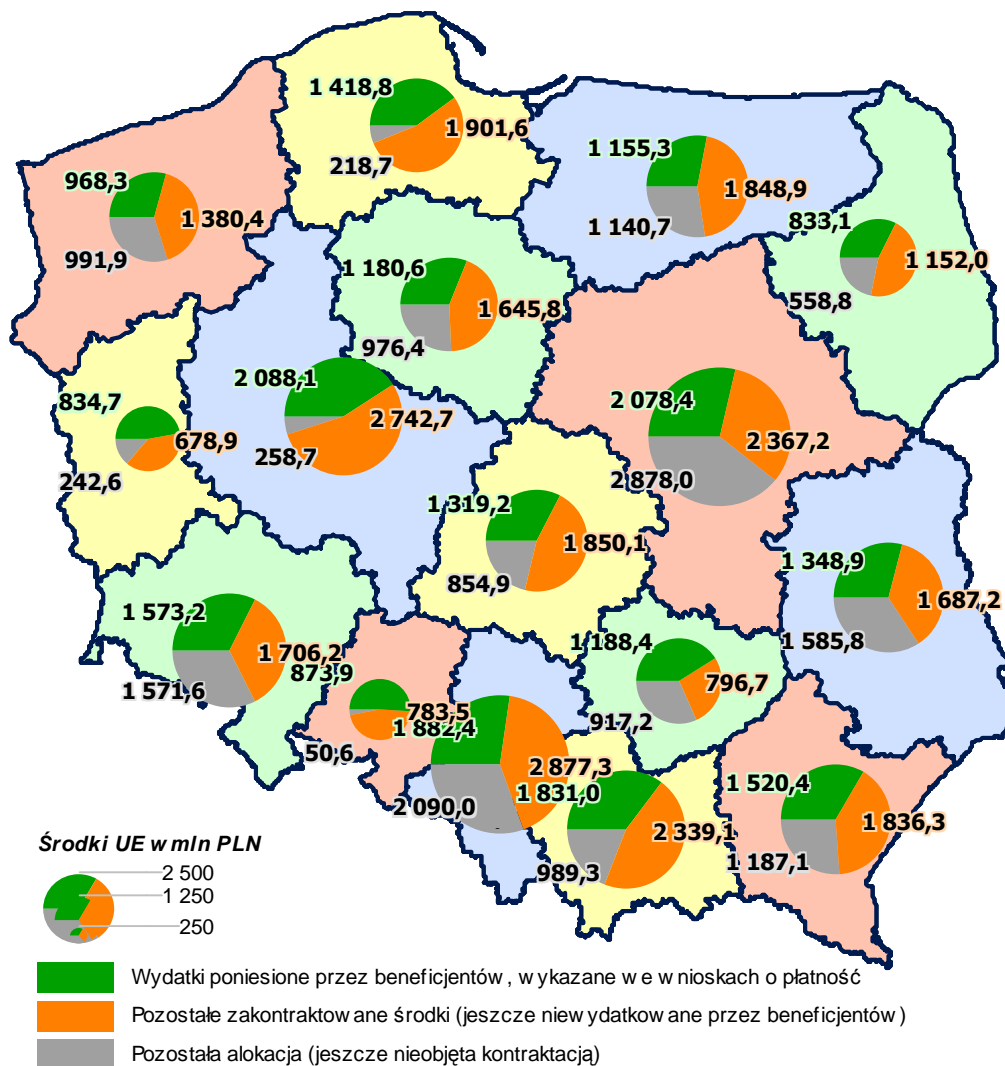

Wykorzystanie środków w ramach poszczególnych RPO na poziomie kontraktacji i wydatkowania podsumowują mapki na stronach 10-11.

Stan wdrażania RPO 2007-13 na 30 czerwca 2011 r.

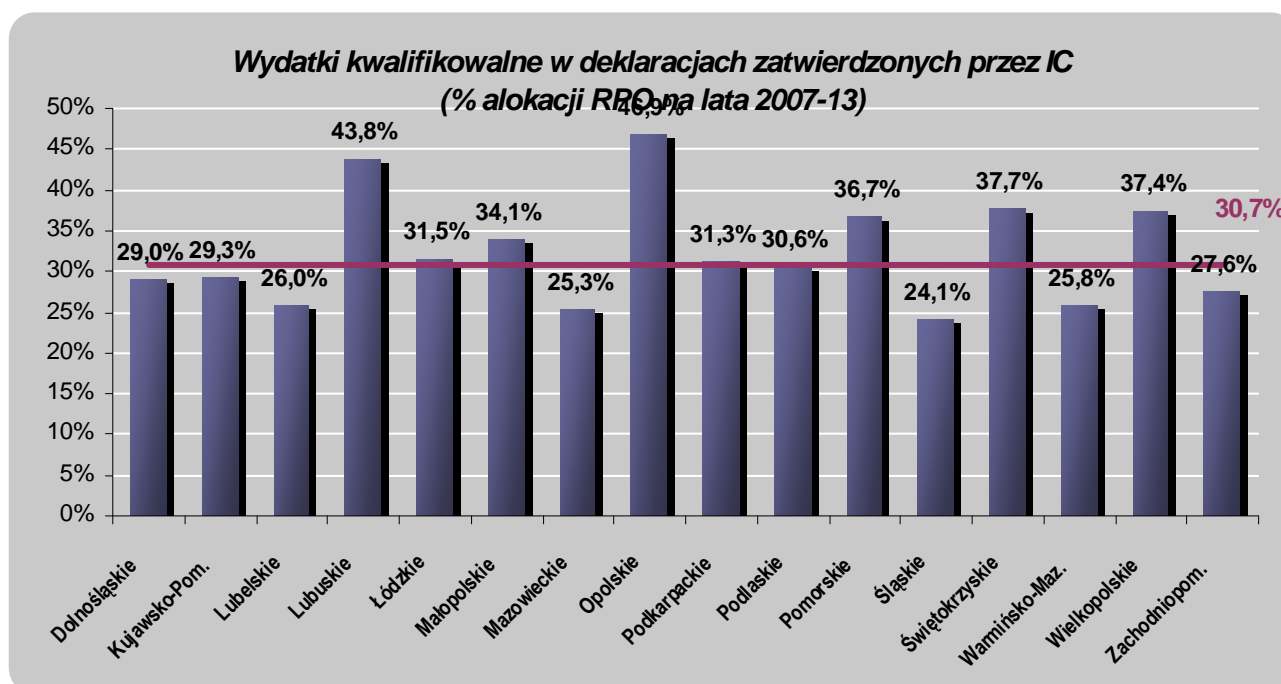
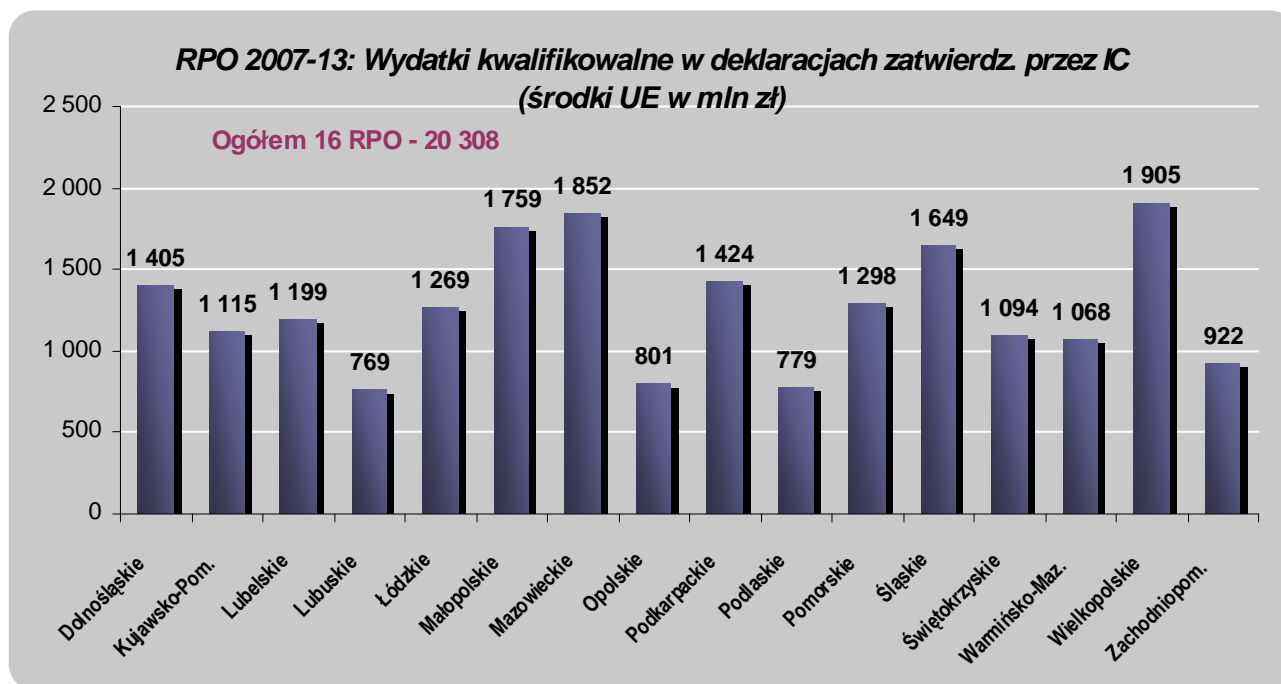

Stan wdrażania RPO 2007-13 na 30 czerwca 2011 r.

Wartość wydatków odpowiadających środkom UE w zatwierdzonych przez **Instytucję Certyfikującą deklaracjach** wyniosła na 30 czerwca 2011 r. 20,3 mld zł (30,7% alokacji) i zmieniła się w stosunku do stanu na 31 maja 2011 r. o 0,8 mld zł, a w stosunku do stanu na 31 grudnia 2010 r. – o 4,5 mld zł. Najwięcej środków w stosunku do alokacji certyfikowały do IC dotychczas województwa: opolskie (46,9%) i lubuskie (43,8%). Najmniej – śląskie (24,1%) oraz mazowieckie (25,3%).

Na ścieżce certyfikacji (w Instytucjach Pośredniczących w Certyfikacji lub w Instytucji Certyfikującej) na koniec maja znajdowały się deklaracje z 10 województw na kwotę dofinansowania UE ponad 0,5 mld zł.

Realizacja ‘zasady n+3’ na 2008 r. i 2009 r.

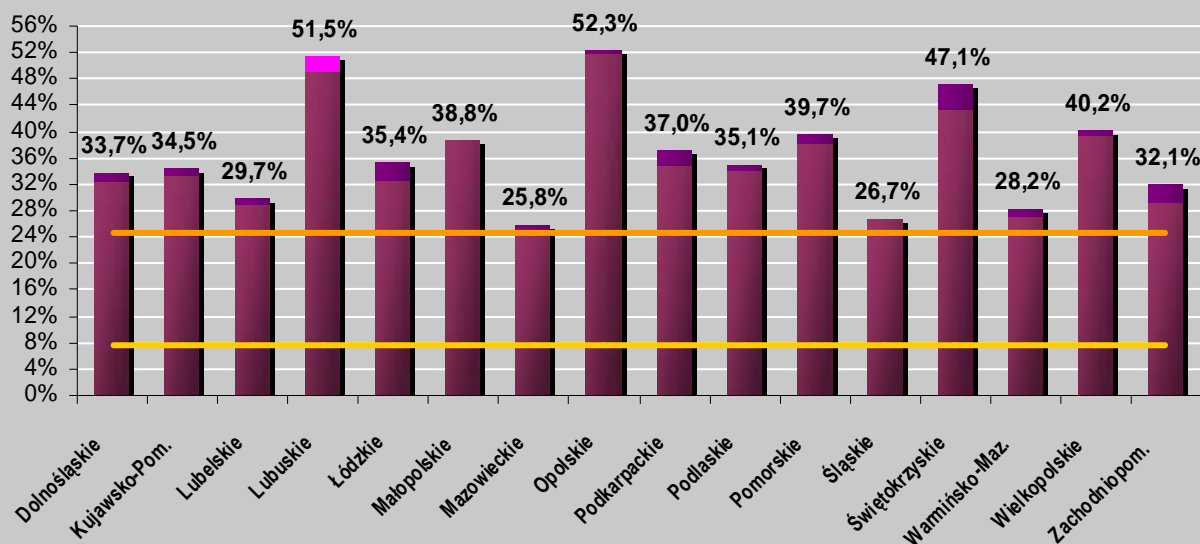

Zatwierdzenie deklaracji przez IC nie oznacza jeszcze wnioskowania o te środki do Komisji Europejskiej, chociaż różnica czasowa pomiędzy tymi etapami jest z reguły minimalna. Z drugiej strony, należy pamiętać, że kwoty UE faktycznie **wnioskowane do KE** różnią się nieco od kwot wynikających z zatwierdzonych przez IC deklaracji, co wynika z wnioskowania do KE o kwoty wynikające z maksymalnego dla danej osi priorytetowej procentu dofinansowania, a nie z faktycznego procentu wynikającego z wniosków beneficjentów o płatność.

W myśl ‘zasady n+3’ za 2008 r., do końca roku 2011 każdy z Regionalnych Programów Operacyjnych powinien zawniekskować do KE o refundację kwoty odpowiadającej 16,68% alokacji na cały okres programowania, co po pomniejszeniu o 9% wypłaconej przez KE zaliczki daje 7,68%. Na koniec czerwca 2011 r. wszystkie 16 RPO spełniło już zasadę ‘n+3’ za 2008 r. Według zasady ‘n+3’ za 2009 r., do końca 2012 r. należy zawniekskować do KE o refundację wydatków odpowiadającą kwocie $33,69-9\%=24,69\%$ alokacji na cały okres programowania. Według aktualnego stanu, ww. pułap osiągnęły również wszystkie województwa.

Łącznie wartość wniosków złożonych do KE w ramach 16 RPO wyniosła na koniec czerwca 2011 r. 5,72 mld €, przy czym KE zrefundowała 5,51 mld €.

Realizacja zasady ‘n+3’ na 2008 i 2009 r. w ramach RPO - wnioski do KE (€) jako % alokacji
(w tym środki zrefundowane przez KE)

Realizacja celu certyfikacji na 2011 r.

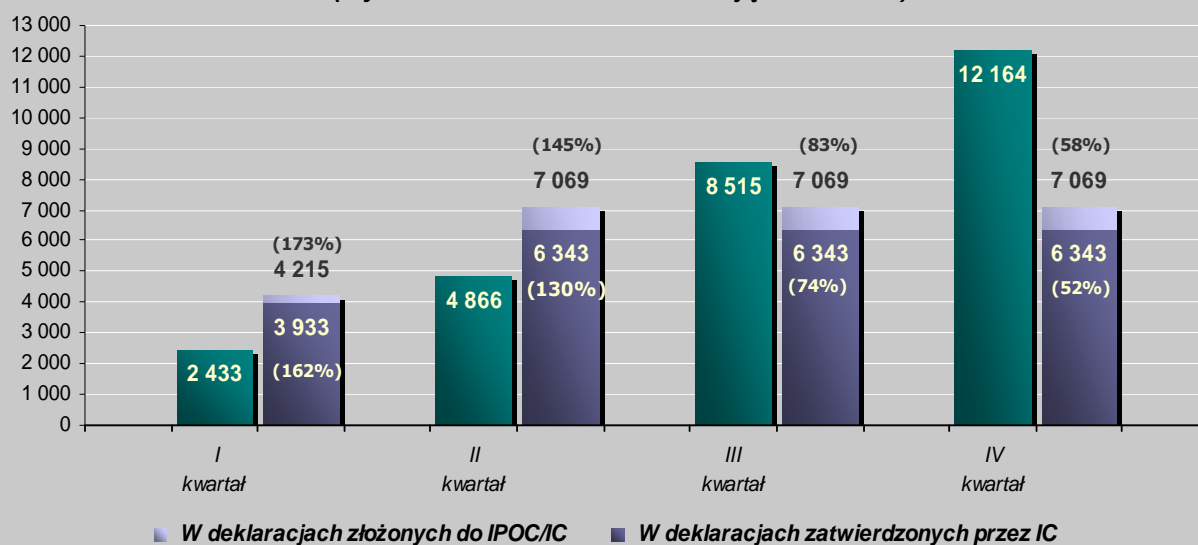
Instytucje Zarządzające RPO wyznaczyły sobie na koniec 2011 r. osiągnięcie celu certyfikacji do KE na poziomie odpowiadającym ok. 43% alokacji na cały okres programowania, co oznacza, iż w samym 2011 r. powinny zawnieść do KE o refundację wydatków odpowiadających podstawie certyfikacji równej 12,2 mld zł, tj. ok. 15% alokacji (dla porównania – w 2010 r. zawnieść o refundację wydatków odpowiadających podstawie certyfikacji równej 15,6 mld zł, co odpowiadało ok. 19% alokacji). Z porównania wartości wydatków kwalifikowalnych w deklaracjach zatwierdzonych przez IC – a więc wartości, które mają bezpośredni wpływ na realizację celów certyfikacji – wynika, że po trzech miesiącach br. wykonanie rocznej prognozy wynosi 52%, a prognozę na I półrocze 2011 r. przekroczone o 30%. Gdyby uwzględnić deklaracje wydatków znajdujące się na ścieżce certyfikacji (o wartości wydatków kwalifikowalnych ok. 0,3 mld zł), wykonanie celu rocznego wyniosłoby 58%.

Wartość wydatków wykazanych we wnioskach beneficjentów o płatność (podstawa certyfikacji), pomniejszonych o to, co certyfikowano do KE do końca 2010 r. – a więc wartość kwot, które zostały w 2011 r. lub w bliskiej przyszłości będą mogły być certyfikowane do KE – wynosiła na koniec marca br. ok. 8,9 mld zł, co stanowi ok. 73% celu na 2011 r.

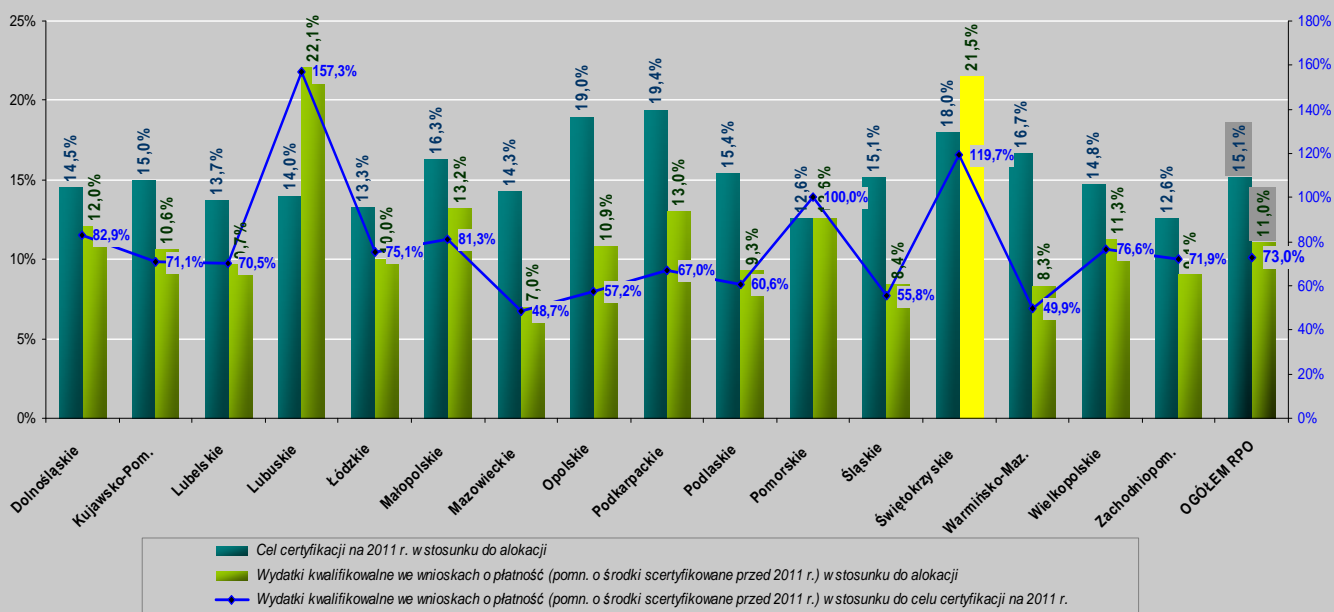
Należy zwrócić uwagę, że w przypadku analizy prognoz i ich realizacji posługujemy się nie – jak z reguły – wartością dofinansowania UE, ale wartością wydatków kwalifikowalnych będących podstawą certyfikacji.

Prognozy IZ RPO na poszczególne kwartały 2011 r. i ich wykonanie
(wydatki kwalifikowalne narastająco w mln zł)

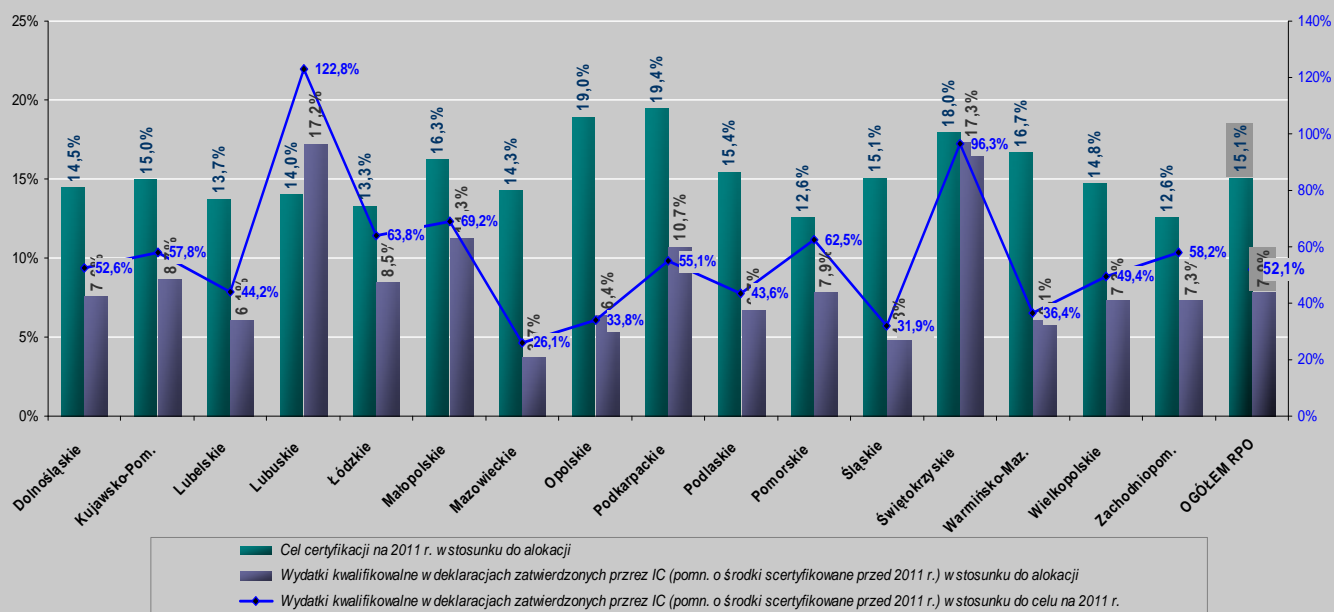

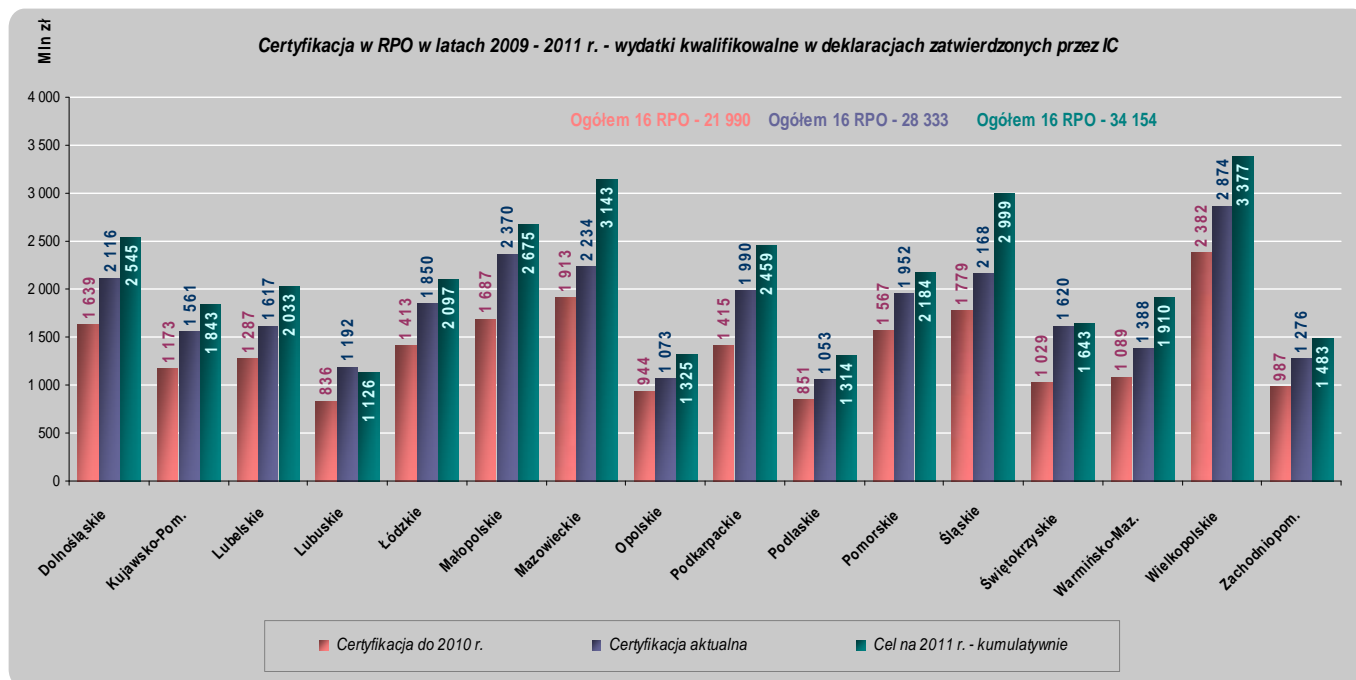

Realizacja celu certyfikacji RPO na 2011 r. - wydatki kwalifikowalne we wnioskach beneficjentów o płatność jako % alokacji

Realizacja celu certyfikacji RPO na 2011 r. - wydatki kwalifikowalne w deklaracjach zatwierdzonych przez IC jako % alokacji

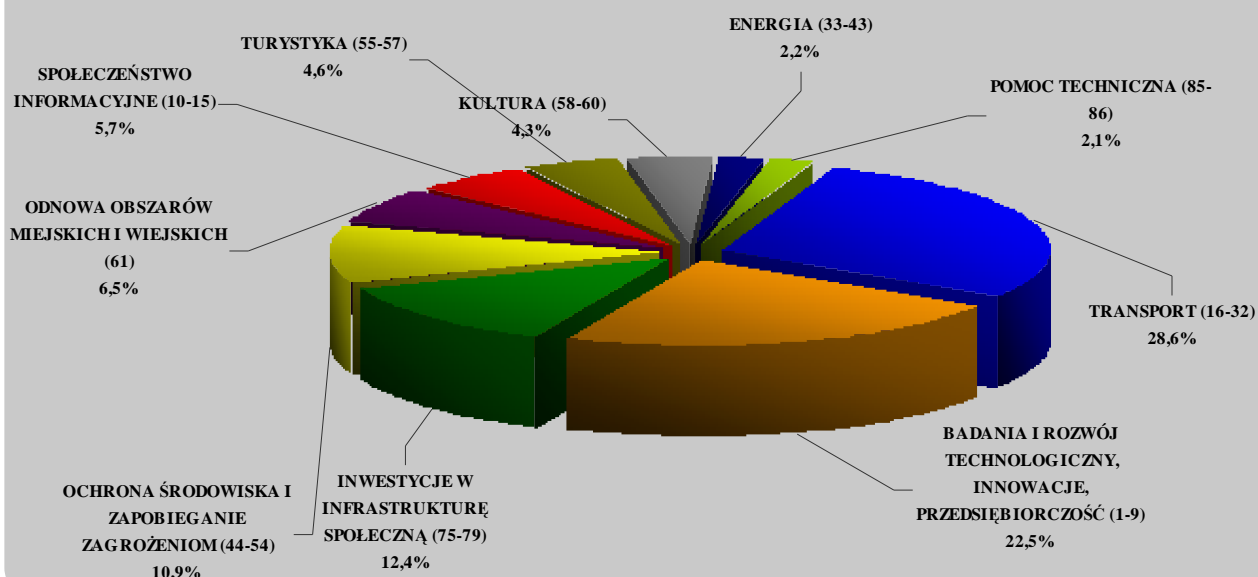

Kierunki udzielonego wsparcia

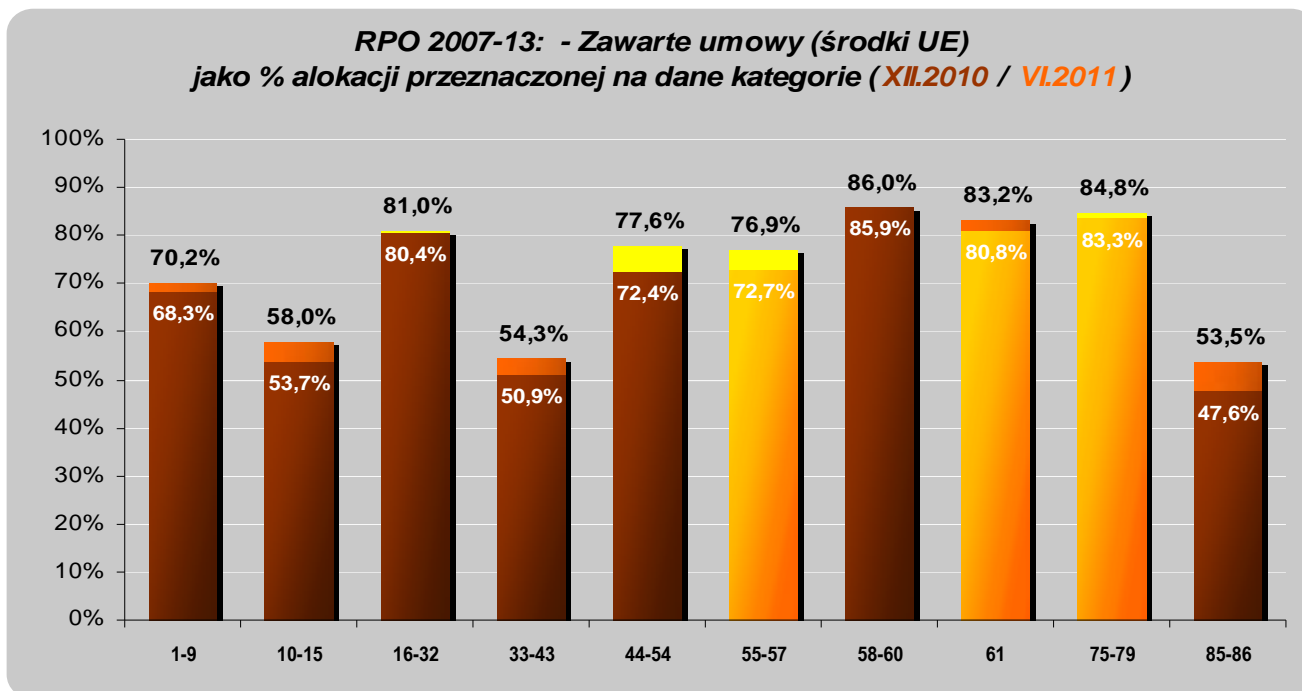

Podpisane dotychczas umowy w ujęciu wartościowym (dofinansowanie UE) dotyczyły przede wszystkim **obszaru wsparcia Transport** (kategorie interwencji od 16 do 32) – 28,6% ogólnej wartości podpisanych umów – oraz obszaru **Badania i rozwój, innowacje, przedsiębiorczość** (kategorie 1-9) – 22,5%. Trzecim pod względem wartości obszarem były **Inwestycje w infrastrukturę społeczną** (kategorie 75-79) – 12,4% ogólnej wartości podpisanych umów.

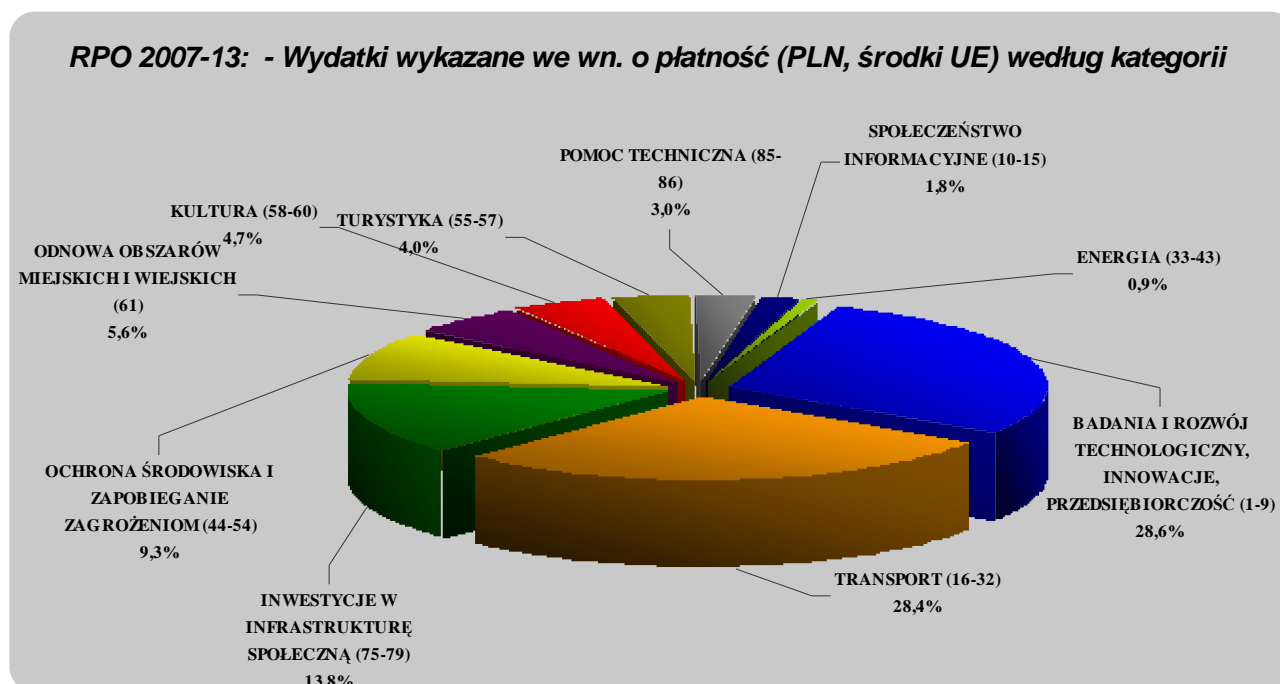
RPO 2007-13: - Zawarte umowy (PLN, środki UE) według kategorii

Poziom wykorzystania indykatywnej alokacji przeznaczonej na poszczególne obszary wsparcia przedstawiał się na koniec maja 2011 r. następująco:

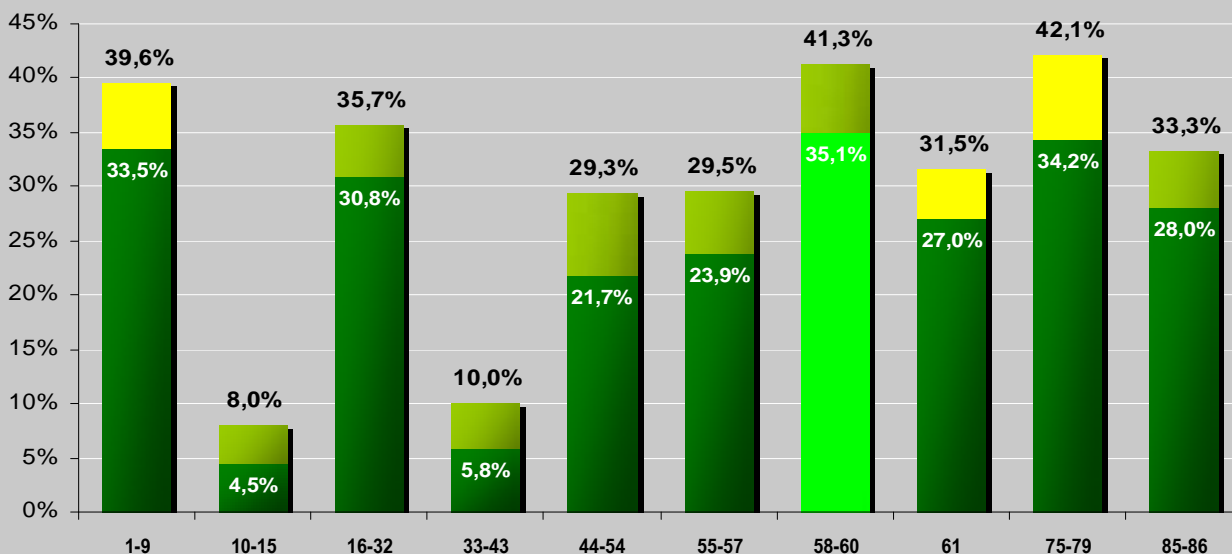

Podobnie jak w przypadku umów, kształtują się proporcje dla poniesionych przez beneficjentów wydatków, wykazanych we wnioskach o płatność. Tutaj jednak widać wyraźny wpływ instrumentów inżynierii finansowej, w przypadku których wydatkowanie środków (na rzecz funduszu powierniczego lub pośrednika finansowego) następuje natychmiast po podpisaniu umowy o dofinansowanie. W efekcie,

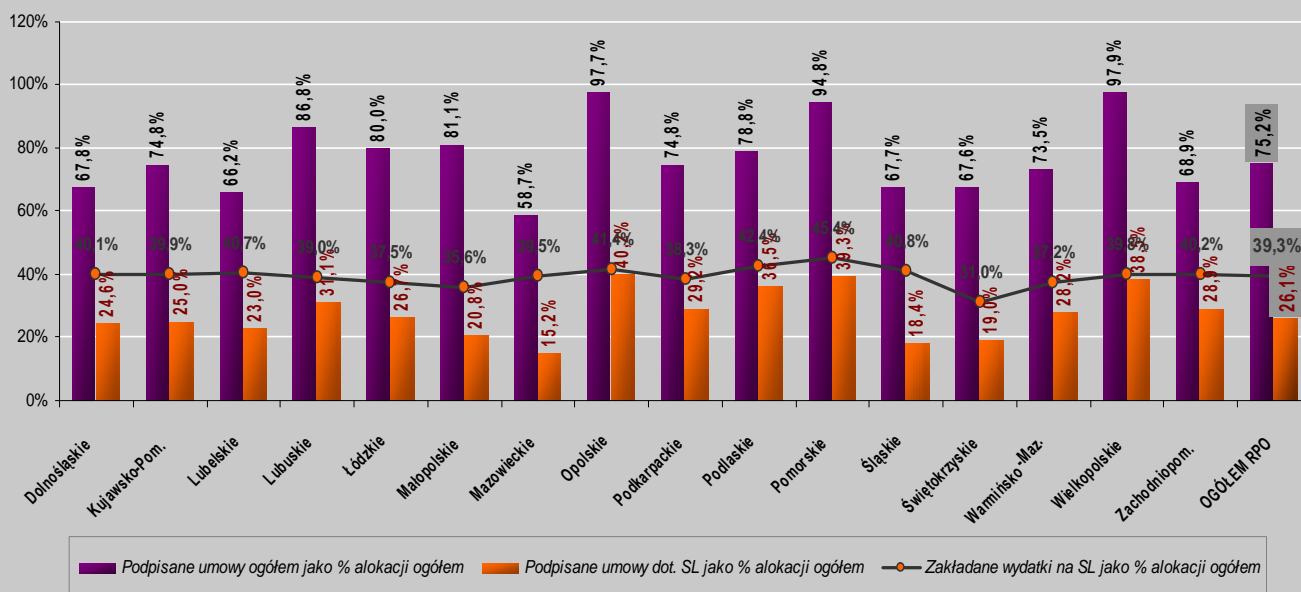
RPO 2007-13: - Wydatki wykazane we wnioskach o płatność (środki UE) jako % alokacji przeznaczanej na dane kategorie (XII.2010 / VI.2011)

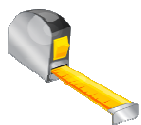
wydatkowane dotychczas środki (dofinansowanie UE) dotyczyły w podobnym stopniu obszaru wsparcia *Transport* (16-32), jak i *Badania i rozwój, innowacje, przedsiębiorczość* (1-9) – odpowiednio 28,4% oraz 28,6%.

Do końca czerwca 2011 r. wartość podpisanych umów realizujących kategorie interwencji wpisujące się w cele **Strategii Lizbońskiej** wynosiła (dofinansowanie UE) 17,3 mld zł, co stanowi 34,8% wartości wszystkich podpisanych dotąd umów w ramach RPO. Odpowiada to 26,1% alokacji ogółem RPO na cały okres programowania – przy średnim założonym *earmarkingu* na poziomie 39,3%.

Założenia i realizacja Strategii Lizbońskiej w ramach RPO 2007-13

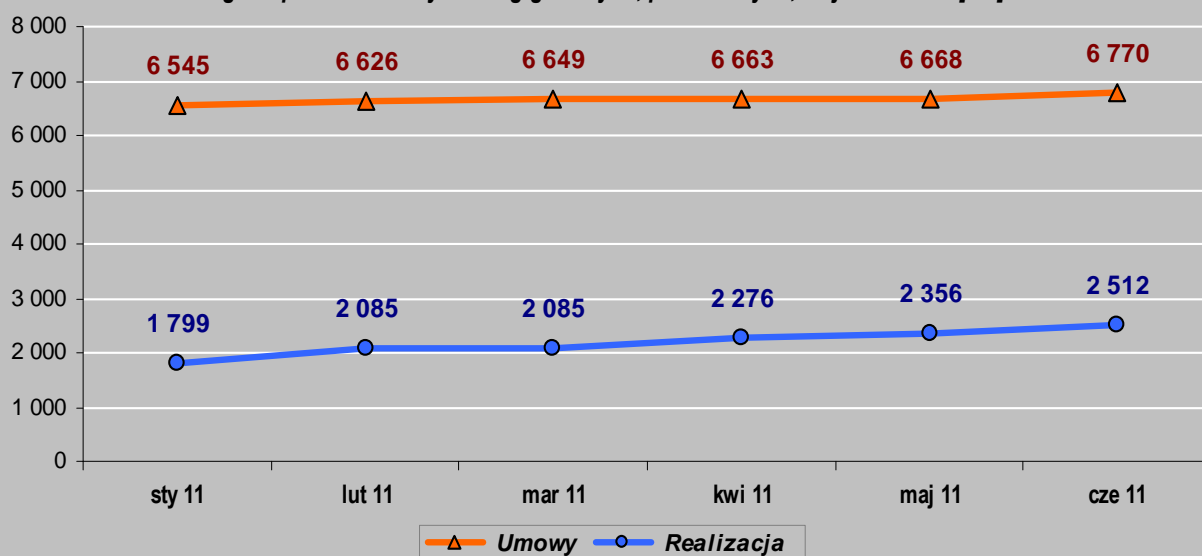
Wskaźniki postępu rzeczowego

W czerwcu 2011 r. (na podstawie wniosków o płatność końcową), w ramach 16 Regionalnych Programów Operacyjnych, **wybudowano** ok. 6 km **dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich**, natomiast od uruchomienia programów regionalnych – łącznie ok. 270 km, w tym od ok. 2 km w woj. zachodniopomorskim do ok. 83 km w woj. lubelskim. Do końca czerwca 2011 r. **przebudowano** łącznie ok. 2 512 km **dróg**, w tym w czerwcu – ok. 253 km. Najwięcej km dróg zmodernizowano w woj. podkarpackim, tj. ok. 494 km, natomiast najniższą wartość zanotowano w woj. zachodniopomorskim, tj. ok. 21 km.

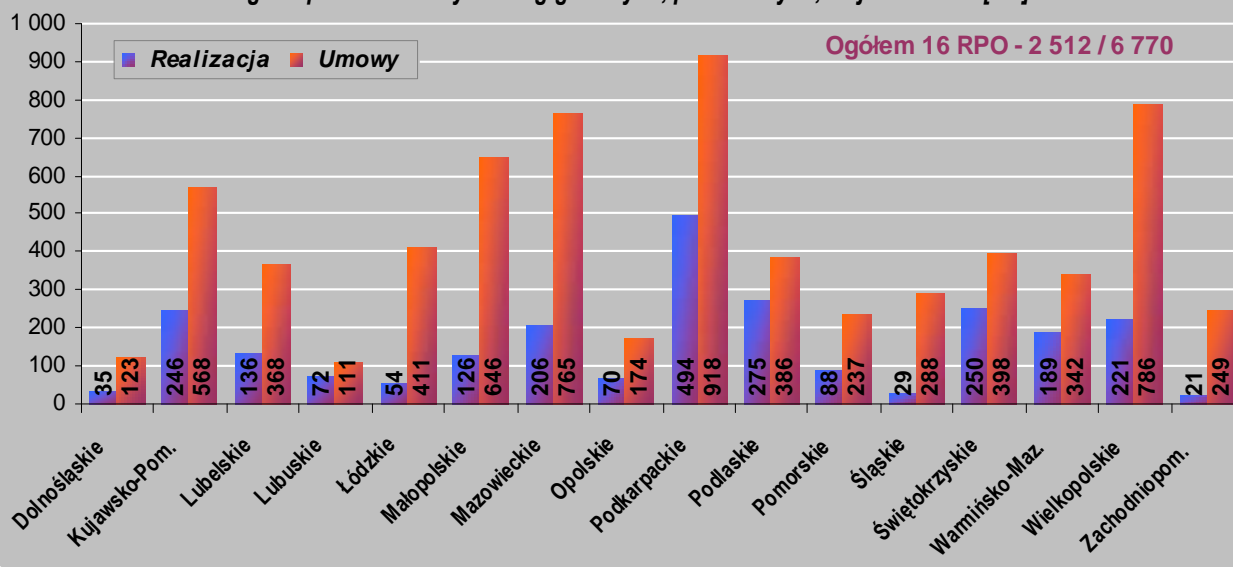
RPO 2007-13: Planowane (z umów) i osiągnięte (z projektów zakończonych) efekty rzeczowe

Długość przebudowanych dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich [km]

RPO 2007-13: Planowane (z umów) i osiągnięte (z projektów zakończonych) efekty rzeczowe

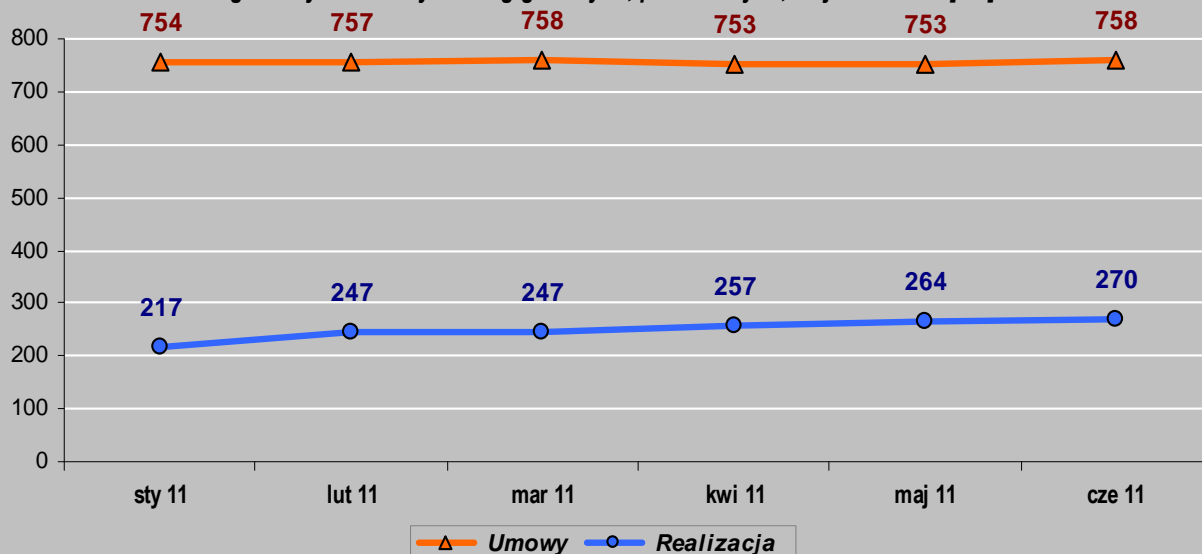
Długość przebudowanych dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich [km]

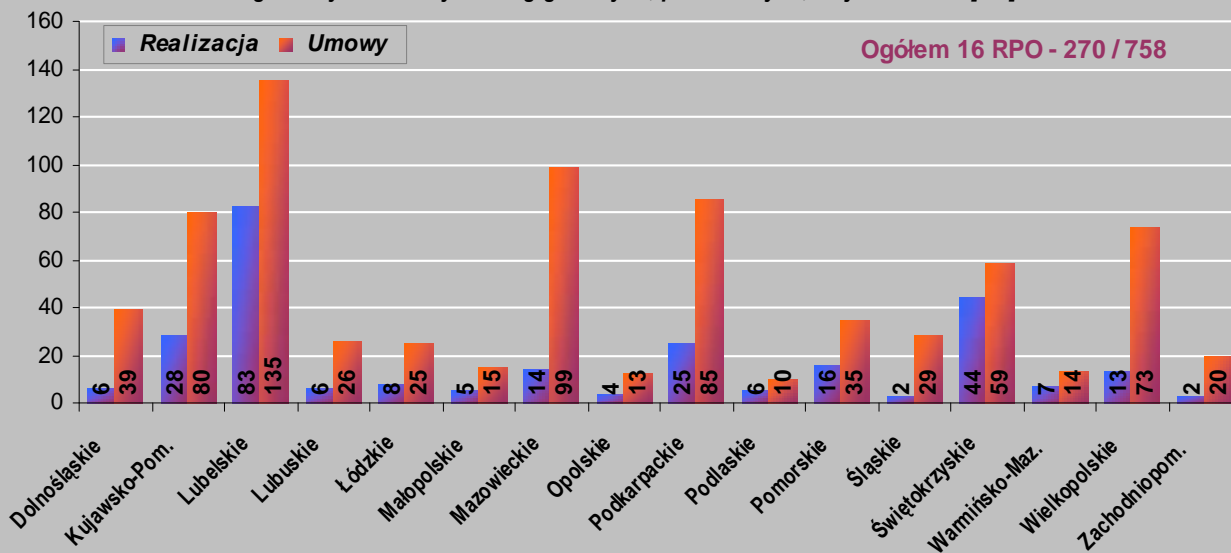
RPO 2007-13: Planowane (z umów) i osiągnięte (z projektów zakończonych) efekty rzeczowe

Długość wybudowanych dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich [km]

RPO 2007-13: Planowane (z umów) i osiągnięte (z projektów zakończonych) efekty rzeczowe

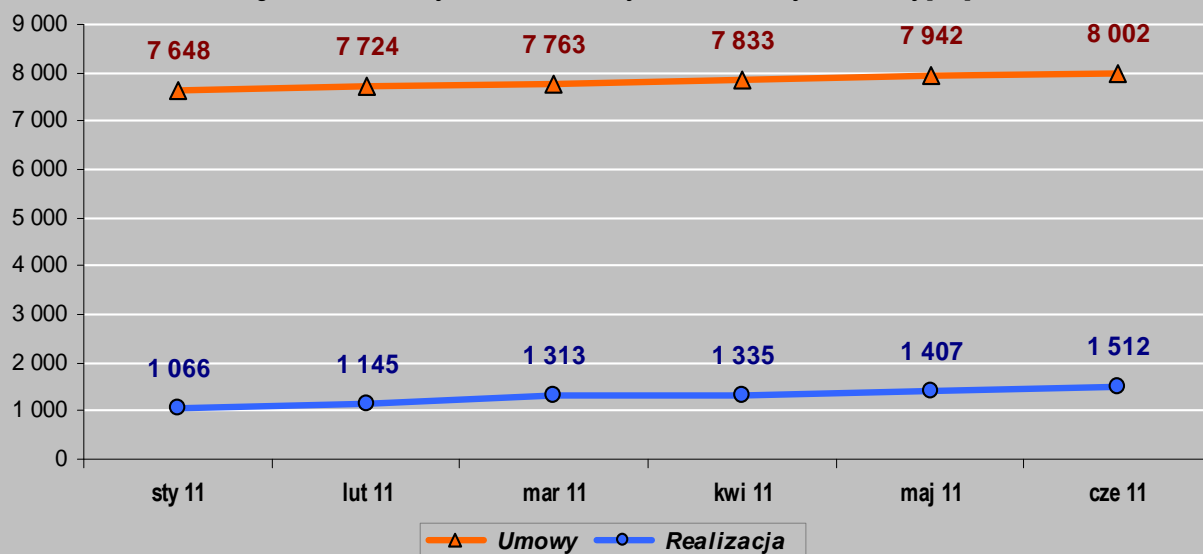
Długość wybudowanych dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich [km]

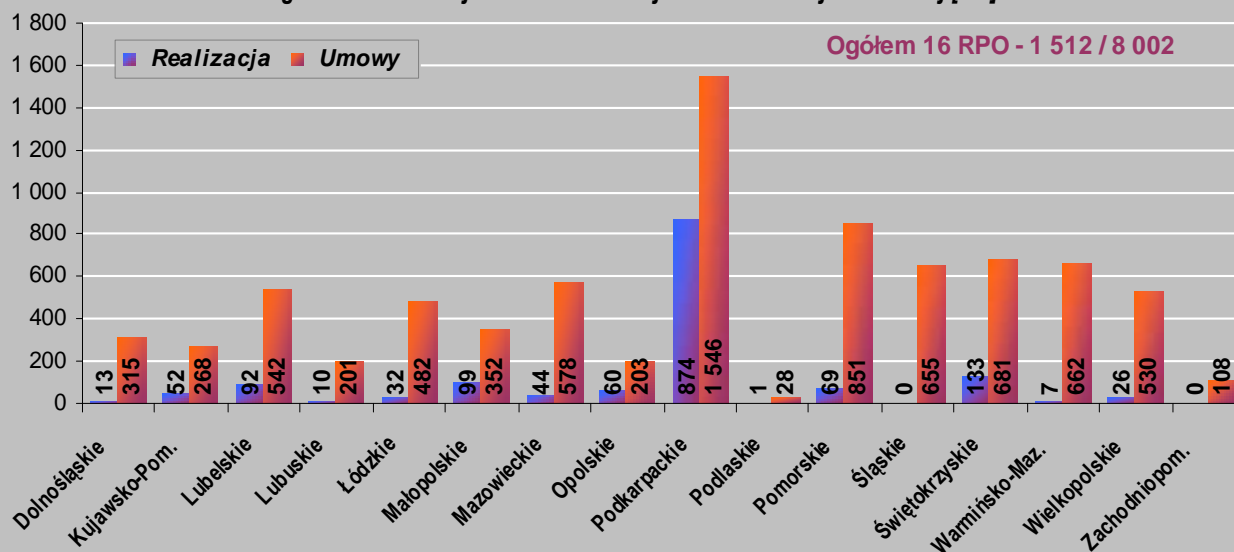
Jednocześnie, od uruchomienia programów zmodernizowano bądź wybudowano ok. 1 512 km **sieci kanalizacji sanitarnej**, w tym ok. 105 km w czerwcu. Największy postęp od początku wdrażania programów nastąpił w woj. podkarpackim (ok. 874 km), natomiast w woj. śląskim i zachodniopomorskim nie zrealizowano jeszcze projektów z tego zakresu.

RPO 2007-13: Planowane (z umów) i osiągnięte (z projektów zakończonych) efekty rzeczowe
Długość zbudowanej/zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej [km]

RPO 2007-13: Planowane (z umów) i osiągnięte (z projektów zakończonych) efekty rzeczowe
Długość zbudowanej/zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej [km]

Wzrosła również w badanym miesiącu wartość wskaźnika budowy bądź przebudowy **sieci wodociągowej** o ok. 31 km, w efekcie od uruchomienia programów wartość ta wynosi ok. 613 km. Największy udział w tym wskaźniku ma woj. podkarpackie (231 km), a najmniejszy - wielkopolskie (ok. 2 km). Projekty z tego zakresu realizowano w ramach jedenastu programów regionalnych. W efekcie, możliwość **podłączenia** do sieci kanalizacyjnej uzyskało blisko 72 tys. osób, a do sieci wodociągowej – ok. 32 tys. osób.

Na koniec czerwca 2011 r. doposażono bądź przebudowano łącznie 265 **instytucji ochrony zdrowia**, w tym 9 w czerwcu. Ponadto, w miesiącu tym, poprzez inwestycje wsparto 133 **przedsiębiorstw**, natomiast od początku wdrażania programów regionalnych wsparto 2 756, w tym najwięcej w województwie wielkopolskim, tj. 783. Powierzchnia terenów uzbrojonych na cele inwestycyjne wyniosła ok. 1 450 ha, w tym najwięcej w woj. zachodniopomorskim, tj. ok. 744 ha. Do końca czerwca 2011 r. wybudowano ok. 68 km **sieci Internetu szerokopasmowego**, najwięcej w woj. lubelskim – ok. 42 km. Najwięcej przebudowanych lub wybudowanych **obiektów turystyczno- rekreacyjnych** odnotowano w woj. podlaskim - 42 szt., natomiast w skali kraju łączna wartość wynosi 232 obiekty, z których skorzysta ok. 860 tys. osób. Zakupiono lub zmodernizowano 101 szt. **taboru komunikacji miejskiej** oraz 27 jednostek **taboru kolejowego**, których pojemność wyniosła odpowiednio 8 925 i 1 430 miejsc. Wybudowano, oznakowano lub wytyczono ok. 132 km **ścieżek rowerowych**, głównie w woj. kujawsko-pomorskim (ok. 45 km). W ramach 16 RPO wsparciem objęto 267 **szkół**, w tym szkół wyższych.

Jednocześnie, na podstawie **umów o dofinansowanie** zawartych do końca czerwca 2011 r., planuje się zakupić lub zmodernizować 939 jednostek taboru **komunikacji miejskiej**, o pojemności blisko 66 tys. miejsc. Wybudowanych, oznakowanych lub wytyczonych zostanie ok. 884 km **ścieżek rowerowych**. Wybudowanych lub zmodernizowanych zostanie blisko 8 008 km **sieci kanalizacji sanitarnej** (wzrost o ok. 61 km, głównie w wyniku podpisania umów w czerwcu br. w woj. śląskim), do których podłączenie uzyska blisko 510 tys. osób, a także – ok. 2 522 km **sieci wodociągowej** (wzrost o blisko 8 km, głównie wyniku podpisania umów w woj. lubelskiego), do których podłączenie uzyska ok. 144 tys. osób. Wsparciem w zakresie inwestycji objętych zostanie 6 035 **przedsiębiorstw** (wzrost w porównaniu z poprzednim miesiącem o 34 szt., przede wszystkim w woj. śląskim), a doradztwa specjalistycznego – 694 (wzrost odpowiednio o 63 szt., głównie w wyniku podpisania umów w woj. podkarpackim). Powierzchnia terenów, które zostaną uzbrojone na cele inwestycyjne wyniesie ok. 5 736 ha. Wsparciem objętych zostanie łącznie 671 **instytucji ochrony zdrowia**, 1 038 **szkół**, a także 1 796 **obiektów turystyczno-rekreacyjnych**, z których skorzysta ok. 21,3 mln turystów.

Opracowanie: Wydział Monitoringu i Ewaluacji Departamentu Koordynacji i Wdrażania Programów Regionalnych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (Instytucja Koordynująca RPO) pod redakcją Aleksandra Dwornika, 8 lipca 2011 r. Wykorzystanie wykresów możliwe za podaniem źródła.